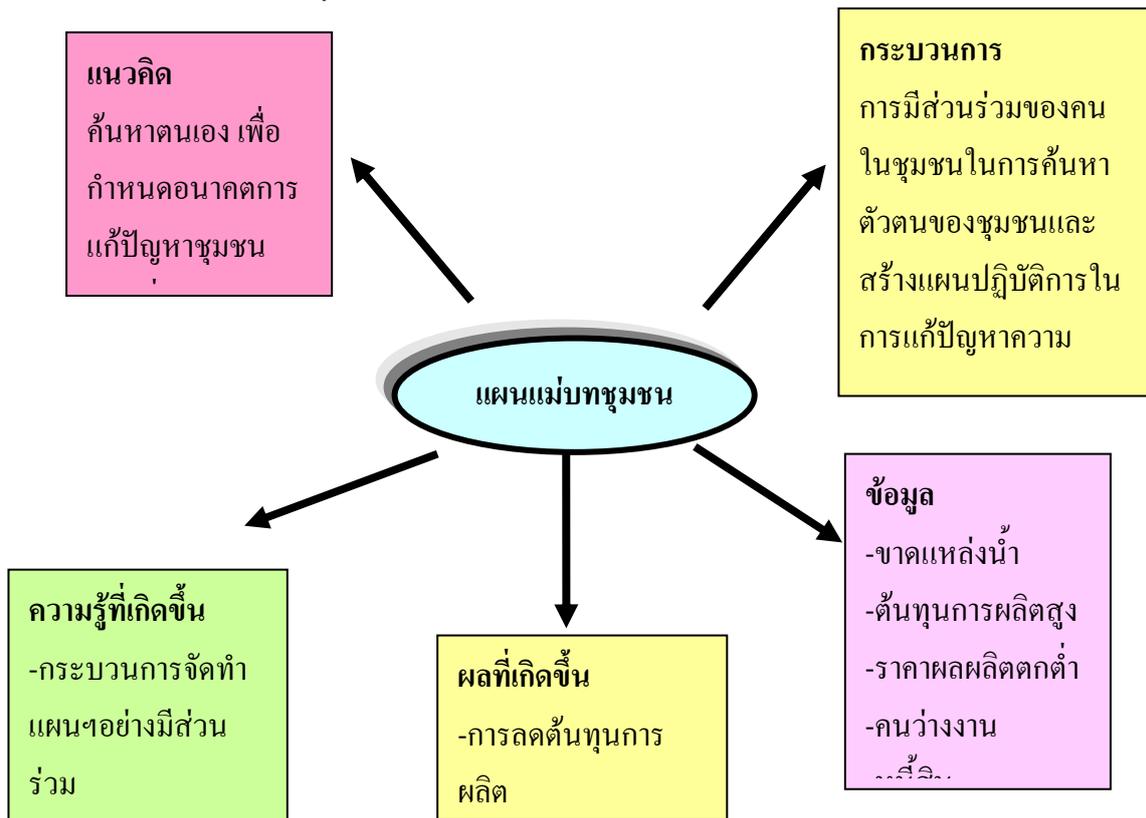

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ข้อมูลพื้นฐานตำบลทุ่งหลวง

ตำบลทุ่งหลวง เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้าน วัด โรงเรียน อยู่ในชุมชน สภาพพื้นที่กว้างเป็นทั้งพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ดอน ส่วนพื้นที่ราบสูงเป็นเขตภูเขา มีป่าทึบบางส่วน และมีลำห้วย ลำคลองเป็นแหล่งน้ำไว้ใช้สอย ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรม จึงมีที่ไร่นา เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง ตามวิถีชีวิตของคนชนบททั่วไป ชาวบ้านอยู่กันแบบพอมีพอกิน ส่วนใหญ่เป็นคนยากจน มีภาระหนี้สินมาก จึงทำให้เกิดกระบวนการคิดการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยยึดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมาจัดทำเป็นแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

กระบวนการแผนแม่บทชุมชน

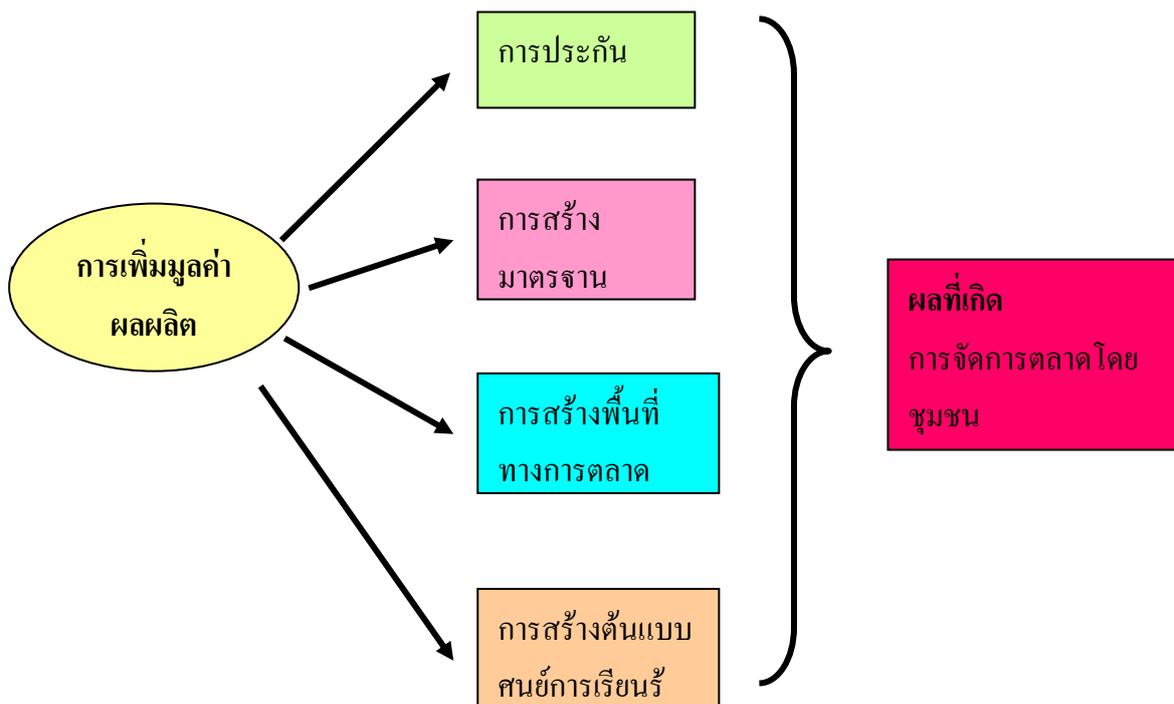

ตำบลทุ่งหลวงเริ่มดำเนินการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง มาตั้งแต่ปี 2543 ได้รับความประมาณสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม โดยมีแนวคิด ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนสามารถกำหนดอนาคตตนเองโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลทุ่งหลวงในช่วงแรกมีหลายหน่วยงานเข้าร่วมในการการจัดเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลเพียงหมู่บ้านเดียว โดยการสุ่มเก็บข้อมูล

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. การเพิ่มมูลค่าการผลิต แปรรูปมะม่วง

คนส่วนใหญ่ในชุมชนปลูกมะม่วงเป็นอาชีพหลัก แต่ราคาผลผลิตตกต่ำ ชาวตลาดรองรับ จึงทำให้คนส่วนใหญ่ที่มีรายได้จากการปลูกมะม่วงเป็นหลัก ประสบกับภาวะรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เมื่อรายได้และรายจ่ายไม่สมดุลกัน ปัญหานี้สืบเนื่องตามมา ดังนั้น เกษตรกรปลูกมะม่วงจึงรวมตัวกันเมื่อปี 2543 เพื่อสร้างทางเลือกให้ชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยการแปรรูปมะม่วง แต่ชุมชนยังขาดความรู้ในการแปรรูปมะม่วง และการจัดระบบการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนั้นจึงเริ่มต้นจากการอบรมการแปรรูปมะม่วง และสร้างปฏิบัติการในการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

จากการแปรรูปมะม่วง เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ทำให้ชุมชนค้นพบว่า ปัญหาที่แท้จริงของราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนหนึ่งมาจากการที่เกษตรกรไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในการกำหนดตลาดได้ ดังนั้น ชุมชนจึงสร้างระบบการจัดการตลาดโดยชุมชน โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มเกษตรกร การประกันราคา การสร้างมาตรฐานสินค้า การสร้างพื้นที่ทางการตลาด และการสร้างต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ จากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหา ดังนี้

- สามารถลดจำนวนคนว่างงานในชุมชนได้
- เกษตรกรมีรายได้สม่ำเสมอ
- คนในชุมชนเกิดรายได้เสริม
- มีตลาดรองรับผลผลิต และเกษตรกรสามารถกำหนดราคาเองได้
- เกิดการเรียนรู้กระบวนการจัดสรรงบประมาณภาครัฐ

2. การลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี

เริ่มจากการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อการลงทุน กลุ่มเริ่มขยายตัวขึ้น แต่กลุ่มขาดความในการใช้เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย ประกอบกับขาดตลาดรองรับปุ๋ยชีวภาพ เพราะจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดนำร่องเรื่องเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นแทบทุกชุมชนมีการผลิตปุ๋ยชีวภาพ จึงต้องหยุดการดำเนินการเพื่อสรุปบทเรียน ทบทวนตนเอง สรุปเป็นความรู้ในการลดต้นทุนผลิตอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. กลุ่มต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางการแก้ปัญหาของตนเอง โดยรับการสนับสนุนจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนควรมีการวิเคราะห์ ทุนที่มีอยู่ ทั้งด้านความรู้ บุคลากร ระบบการบริหารจัดการกลุ่ม

2. การรวมกลุ่มที่ยั่งยืนต้องมีการบริหารจัดการที่มีระบบ แบ่งการทำงานเป็นฝ่าย คณะกรรมการ สมาชิกรับบทบาทการทำงานของตนเอง มีกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกันเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม และชุมชน

3. การที่เกษตรกรแก้ปัญหาความยากจนไม่ได้ ไม่สามารถปลดหนี้ตนเองได้ เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนทางการเกษตร ดังนั้น แกนนำจึงส่งเสริมให้เกิดการสร้างแหล่งเงินทุนชุมชนขึ้น

3. การสร้างแหล่งทุนชุมชน (กลุ่มสัจจะออมทรัพย์)

จากการสรุปบทเรียนปฏิบัติการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ โดยการเพิ่มมูลค่าผลผลิต และการลดต้นทุนปุ๋ยเคมีโดยปุ๋ยชีวภาพ เห็นว่า อีกสาเหตุปัญหาที่ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาความยากจน คือ การขาดเงินทุนหมุนเวียน แกนนำจึงส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มออมทรัพย์ เมื่อปี 2543 โดยการจัดตั้งของพัฒนาชุมชน แนวคิดหลัก คือ การสร้างแหล่งเงินทุนให้ชุมชน การบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการมีโครงสร้างการบริหารจัดการ กิจกรรมหลักคือ การออม และการกู้ โดยไม่มีกฎระเบียบร่วมกัน ไม่มีระบบการฝากเงิน จะออมเมื่อไหร่ก็ได้ เมื่อมีการออมเงินจะนำเงินไปฝากไว้ที่ธนาคารออมสิน เมื่อสิ้นปีไม่มีการปันผลสมาชิก มีกรรมการ 2-3 คนดำเนินการ แกนนำเห็นว่าการดำเนินการกลุ่มที่

“การบริหารจัดการ” นำระบบการบริหารจัดการเป็นรูปแบบคณะกรรมการ นำกฎระเบียบการออม/กั๊ยม/การปันผล มาจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดไผ่ล้อม โดยมีระเบียบหลักๆ ดังนี้

- ประชุมใหญ่สมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ทุกวันที่ 6 ของเดือน ซึ่งเป็นวันที่สมาชิกทุกคนจะมาออมเงิน ถอนเงิน กู้เงิน คืนเงินกู้ เบิกค่ารักษาพยาบาลในวันนั้น เป็นโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ต่างๆ และเริ่มมีสมาชิกรับนำสินค้ามาขายจึงเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาให้เป็นตลาดนัดในวันนั้น เพื่อให้สมาชิกได้นำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

- การออม ต้องมีการออมทุกเดือน

- รายรับมาจาก การออม ค่าบำรุง ค่าปรับบัญชีเล่มละ 10 บาท

- การกู้เงิน จะกำหนดวงเงินในการกู้ไม่เกินบัญชีละ 5,000 บาท ค่าบำรุงร้อยละ 2 บาท กู้ได้ไม่เกินครอบครัวละ 2 บัญชี การปล่อยกู้จะปล่อยกู้ปล่อยเงินทั้งหมดที่เป็นรายรับในวันนั้นให้กู้ฉุกเฉิน

- การคืนเงินกู้ จะต้องคืนทุกวันที่ 6 ของเดือนเช่นกัน ทุกคนที่กั๊ยมต้องคืนเงินกู้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในวันนั้น หากการคืนเงินกู้ไม่ครบจะไม่มีกรปิดบัญชีและไม่ปล่อยกู้ในวันนั้น ดังนั้นสมาชิกต้องร่วมกันรับผิดชอบ ออกเงินที่ขาดให้ครบเพื่อจะปิดบัญชีการคืนเงินกู้ และเปิดการกั๊ยมสำหรับคนอื่นต่อไป ดังนั้นสมาชิกที่ไม่คืนเงินคืนในวันนั้นจะต้องเป็นหนี้สมาชิกคนอื่น และตามใช้หนี้ในภายหลัง หลังจากนั้นไม่มีสมาชิกคนไหนไม่ส่งเงินคืนในวันนั้นอีกเลย

- การปันผล ทุกสิ้นปี จากค่าบำรุงที่ได้ แบ่งเป็นสองส่วน 50% สำหรับคืนกำไรให้สมาชิก ส่วนอีก 50 % ที่เหลือจัดเป็นสวัสดิการ

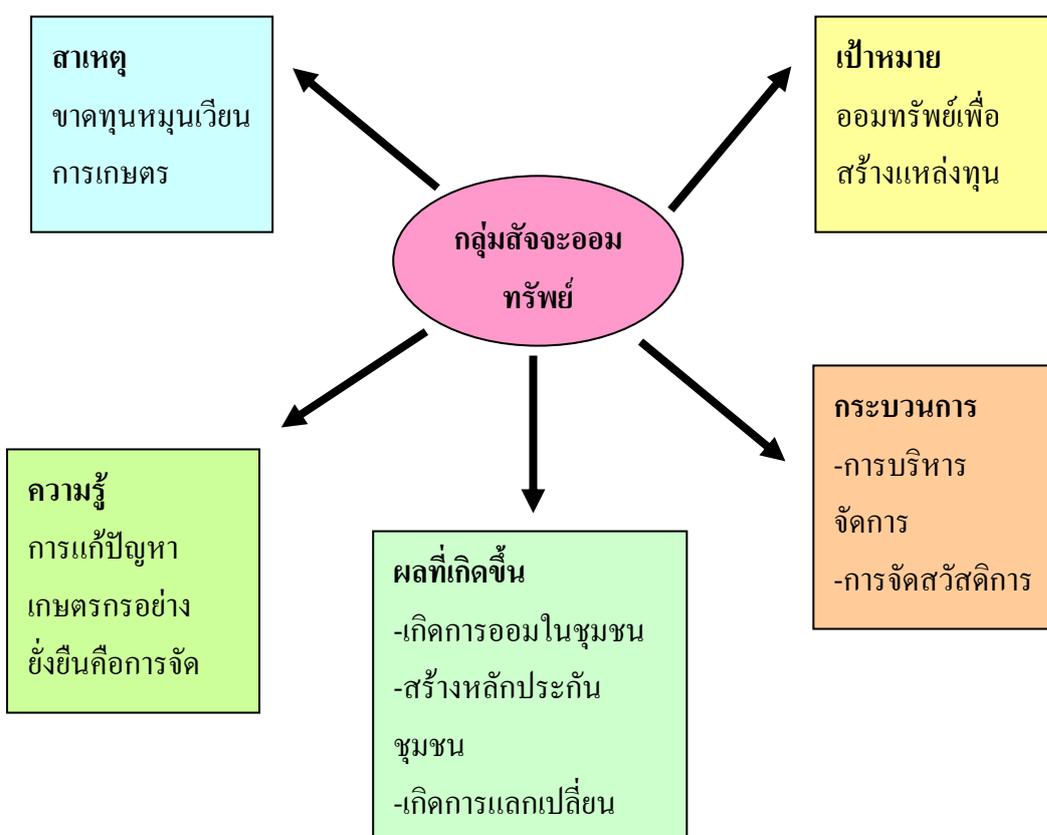
- การจัดสวัสดิการ ในช่วงแรกกรรมการไม่เข้าใจการจัดสวัสดิการ จะมีวิธีการยังไง เพราะเงิน 50% ที่เหลือจากการปันผล ไม่เพียงพอในการนำมาแบ่งให้สมาชิกทุกคน จึงเสนอทางออกให้กำหนดกติกาการจัดสวัสดิการร่วมกัน โดยเริ่มจากสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล คนละ 50 บาทต่อคืน 5 วันต่อปี และมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้การจัดสวัสดิการของกลุ่ม ในปีแรกมีเงินสำหรับจัดสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล 12,000 บาท จ่ายสวัสดิการเป็นเงิน 7,000 บาท โดยการนำเงินจากรายได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือนจ่ายเป็นสวัสดิการ จึงทำให้ไม่ได้ใช้เงินกองทุนสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล 12,000 บาท คณะกรรมการเริ่มเห็นแนวทางการจัดสวัสดิการจึง ขยายสวัสดิการสำหรับเด็กแรกเกิด โดยการเปิดบัญชีเงินออมล่วงหน้า 500 บาท และสวัสดิการการตาย

- การรับสมัครสมาชิก จะเปิดรับทุกปี เป็นหุ้น ๆ ละ 10 บาท ต่อบัญชี

- การขยายผล เน้นการประชาสัมพันธ์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วม ปัจจุบันมีการขยายผลภายในชุมชนทุกครอบครัวในหมู่ 15 เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนใกล้เคียง

จากการดำเนินการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ไปได้ระยะหนึ่ง แกนนำจึงเห็นว่า สาเหตุหนึ่งของปัญหาความยากจนมาจากการที่ชุมชนไม่มีเงินออม ขาดหลักประกันในชีวิต ดังนั้น จึงเกิดความรู้ในการจัดการสวัสดิการอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตให้กับชุมชน

แผนภาพการสร้างแหล่งเงินทุน/หลักประกันชุมชน

ผู้ประสาน

นายประสิทธิ์ ช้างแก้ว 168 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โทร. 081-459-6693
 นายธนาภรณ์ สวัสดิ์ 161 หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โทร. 086-126-2334
 นายสงวค์ จักรเพชร 24 หมู่ที่ 11 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โทร. 081-880-9920